॥ ૐ ॥

શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.

વીર ઘટોત્કચ.

નાટકના ગાયનો તથા ટુંક સાર.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ચંદુલાલ હરગોવનદાસ

માલેક—શ્રી લક્ષ્મીકાંત નાટક સમાજ.

ગ્રાંટરોડ, વિકટોરીયા થીએટર—મુંબઈ

કીંમત ૪ આના.

॥ ॐ ॥

॥ सत्सत् परमात्मने नमः ॥

વીર ઘટોત્કચ.

નાટકનો ટુંકસાર તથા ગાયનો.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શાહ ચંદુલાલ હરગોવનદાસ

માલેક—શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.

ગ્રાંટરોડ, વિકટોરીઆ થીએટર મુંબઈ.

સંવત ૧૯૭૭ ઇ. સ. ૧૯૨૧

આવૃત્તી ૨ જી પ્રત ૨૦૦૦

શા. ચુનીલાલ અમીચંદના ધી સુરત જૈન
એ-પ્રી-પ્રેસમાં અમૃતલાલ જમીયતરામ મહેતાએ છાપ્યું
ખપાટીયા ચકલા સુરત.

કિંમત ૪ આના.

વીર ઘટોત્કચ

નામક નાટકનો પ્રવેશાનુક્રમે સંક્ષિપ્ત સાર

પ્રારંભમાં નાન્દી

અંક પહેલો.

પ્રવેશ પહેલો-કૌરવોની રાજ્યસભા-માં વિજય યાત્રાએ નિકળતાં હસ્તિનાપુર આવેલા બળરામ અને દુર્યોધનનો મેળાપ અને આનંદ. દરમ્યાન શિકારના ઝગડામાં હાર પામેલા, અને પાર્થપુત્રના વીરત્વથી ક્રોધે ભરાયેલા, લક્ષ્મણનું આવવું, દુર્યોધન પાસે અભિમન્યુ પર અત્યાચારનો આરોપ મુકી જુઠ્ઠી ફરિયાદ કરવી જેથી દુર્યોધન ક્રોધે ભરાઇ અભિમન્યુને બોલાવી દોષિત ઠરાવી, ધિક્કાર આપે છે. પરંતુ વીર અભિમન્યુ પોતે નિર્દોષ હોવાથી દુર્યોધનને દાંતતોડ જવાબ આપે છે. જેથી બળરામ તેને ઉદ્ધત જાણી પોતાની પુત્રીનો તેની સાથેનો સંબંધ તોડી દુર્યોધનના પુત્ર લક્ષ્મણ સાથે કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. તેથી અભિમન્યુ ઉશ્કેરાય છે અને બળરામને અવિચારીસાહસથી અટકાવતાં વિતંડાવાદ વધી જાય છે. પરિણામે તલ્વારો ખેંચાય છે ત્યાં શ્રી કૃષ્ણ પ્રગટ થઇ અભિમન્યુનું અનિષ્ઠ કરવા તૈયાર થયેલા દુર્યોધનને અટકાવે છે. ટેબ્લો.

પ્રવેશ બીજો—સુભદ્રાનો આવાસ—પ્રતિકુળ ભાગ્યદશાનો વિચાર કરતી સુભદ્રાને અભિમન્યુ આવી સગપણ તોડ્યાનાસમાચાર આપે

છે જેથી ક્રોધે ભરાઇ વીર માતા નિશ્ત્સાહી પુત્રના હૃદયમાં ઉત્સાહનો દિપક પ્રગટાવી વત્સલાનું હરણુ કરવા ઉશ્કેરે છે, અને માતા પુત્ર હારિકાં તરફ વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો-લક્ષ્મણુનો આવાસ-છળ પ્રપંચના પોબારથી ફુલાઇ જતાં શકુની પાસે લગ્ન સમાચારથી ઘેલો બનેલો લક્ષ્મણુ આવે છે. શકુની તેને પ્રેમઘેલો ન થવા સમજાવે છે, પરંતુ લક્ષ્મણુ તે શીખામણુને ન ગણુકારતાં ચાલ્યો જાય છે; પછી મુર્ખ રાજકુમારો વીષે શકુનીના ઉદ્દગાર,

પ્રવેશ ચોથો- વત્સલાનું વસંતોદ્યાન-વત્સલાનો સખીઓ સાથે હાસ્ય વિનોદ ચાલી રહ્યો છે. ત્યાં વિલાસિની આવી અભિમન્યુ સાથેનો સંબંધ તોડયાના સમાચાર આપે છે. જેથી વત્સલા ચિંતાતુર થાય છે અને કોઇ રસ્તો ન સુઝવાથી શ્રી કૃષ્ણુનું શરણુ યાચે છે ત્યાં શ્રીકૃષ્ણુ પ્રગટ થઇ તેની મનઃ કામના પૂર્ણ કરવાનું વચન આપી સાંત્વન કરે છે. પછીથી પ્રેમઘેલી કુમારીકાના પતિ ભકિત દર્શાવનાર ઉદ્દગારો

પ્રવેશ પાંચમો દ્વારિકા જતાં કૌરવોએ મુકામ કરેલું ઉપવન-પોતાની અનુકુળ ભાગ્ય દશા માટે લક્ષ્મણુ આનંદના ઓઘ વહાવી રહ્યો છે. ત્યાં મુગ્ધા કુમારિકા મોહની આવી ચડે છે જેથી પ્રેમનો ભૂખ્યો લક્ષ્મણુ તેની પાસે પ્રેમ યાચના કરે છે પરંતુ ચતુર મોહની તેને લટુ બનાવી છટકી જાય છે. પાછીથી અપમાન પામવાથી ક્રોધે ભરાયેલા લક્ષ્મણુને શકુની શાન્ત કરી સમજાવી લઇ જાય છે

પ્રવેશ છઠ્ઠો ભયંકર જંગલ દ્વારિકા જતાં સુભદ્રા અને અભિ-મન્યુ ભૂલાં પડવાથી, ભયંકર જંગલમાં આવી ચડે છે. જેથી સુભદ્રા ગભરાય છે. પરંતુ તેનું શાંત્વન કરી એક નિર્ભય સ્થાનમાં બેસારી, અભિમન્યુ જંગલ સળગાવે છે. જેથી તે સ્થાનનો સ્વામી ઘટોત્કચ

આવી, અભિમન્યુથી યુદ્ધ મચાવી પરાજય; આપી તેના શૌર્યની શ્લાઘા કરતો ચાલ્યો. જાય છે ત્યાં સુભદ્રાનું આવવું, પુત્રને મૃત્યુ પામેલો જોઇ સંતાપ કરવો તેટલામાં હેડંબાનુ આગમન, પરસ્પર ઓળખાણ અને સ્નેહીઓનો મેળાપ પછીથી ઘટોત્કચનું આવવું, હિડંબાએ તેને અભિમન્યુ સાથેનું સગપણ સમઝાવવું અને ભ્રાતહત્યા માટે ધિક્કાર આપવો જેથી ઘટોત્કચની આત્મઘાતની તૈયારી પરંતુ કૃષ્ણચંદ્ર પ્રગટ થઇ ઘટોત્કચને સાહસ કરતો અટકાવી અભિમન્યુને સંજીવન કરે છે અને ઘટોત્કચ આશ્ચર્ય પામે છે.

ટેબ્લો.

પ્રવેશ સાતમો–રાજમાર્ગ ઘટોત્કચ, અને અભિમન્યુની શોધ માટે નીકળેલ વિલાસીનીનો મેળાપ નુતન પરિચય થયા બાદ વિલાસિનીએ બનતી મદદ કરવાનું વચન આપવાથી આનંદિત બની ઘટોત્કચ અભિમન્યુને બોલાવવા માટે જાય છે પછી વીર ઘટોત્કચપર મોહિત થયેલી વિલાસીનીનો તેનેજ વરવાનો નિશ્ચય

પ્રવેશ આઠમો વત્સલાનો એકાંતવાસ–પતિ વિયોગે ઉન્માદી બનેલી વત્સલા પાસે લક્ષ્મણ આવી પ્રેમયાચના કરતાં તિરસ્કાર મળવાથી ક્રોધે ભરાઈ જુલમ ગુજારે છે; પરંતુ અભિમન્યુના આગમનથી લક્ષ્મણનો ક્રોધ અત્યંત વધી જાય છે, અને યુદ્ધ કરવા તૈયાર થાય છે. તેટલામાં પ્રબળ પરાક્રમી ઘટોત્કચ પ્રગટ થઇ અભિમન્યુ અને વત્સલાને નસાડી મુકે છે અને સૈનિકોનો નાશ કરી લક્ષ્મણને એક ભયંકર દ્રશ્ય બતાવી ધમકાવે છે.

ટેબ્લો

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ પહેલો કૌરવોનું શિબિર–ઘટોત્કચના ત્રાસથી ચીડાતો લક્ષ્મણ દુર્યોધન અને શકુનીને અભિમન્યુ વત્સલાને ઉપાડી ગયાની ખબર આપે છે પરંતુ દુર્યોધન તેની વાતને સ્વપ્ન માની સભા ધ્યાન કરી વિદાય કરે છે. પછીથી શંકાનો ઉદ્ભવ તથાં વત્સલાને પ્રત્યક્ષ જોવાની યુક્તિ રચી દ્વારકાં તરફ વિદાય થાય છે

પ્રવેશ બીજો અભિમન્યુનો ઘટોત્કચે બનાવેલો મહાલય વત્સલાનો વિલાસિની અને સખીયો સાથે હાસ્ય વિનોદ અને મીઠી મશ્કરી પછીથી અભિમન્યુ આવતાં દંપતિની પ્રેમગોષ્ટી ત્યારે બાદ કૃષ્ણના હાથે અભિમન્યુ અને વત્સલાનો હસ્તમેળાપ અને અભિમન્યુની સદ્ધર્મ પ્રવૃતિની પ્રાર્થના

પ્રવેશ ત્રીજો—બળરામનો આવાસ–દુર્યોધન તથા બળરામનો મેળાપ, પરસ્પર કુશળ સમાચાર પૂછાયા બાદ વત્સલાને જોવા માટે તે આ લગ્નમાં અસમ્મત છે એવી બળરામ પાસે દુઃશાશન શંકા કરે છે. જેથી કૃષ્ણચંદ્ર ક્રોધ ભરાઇ વત્સલા રૂપે રહેલા ઘટોત્કચને લાવે છે અને તેનાજ મ્હોડેથી સર્વને ખાત્રી કરાવી વિદાય કરે છે સર્વના ગયા પછી વચ્ચે બોલવા માટે શકુની લક્ષ્મણને ધમકાવે છે પછીથી લક્ષ્મણ પોતાની બુદ્ધિનો ભંડાર ખુલ્લો કરે છે.

પ્રવેશ ચોથો-ઘટોત્કચે ઉપજાવેલું મનોહર સ્થાન— કૌરવોને પાયમાલ કરવાના વિચારોમાં ગુથાયેલા ઘટોત્કચ પાસે વિલાસિની આવે અને અંતઃપુરમાં જવાનું સૂચવે છે. જેથી ઘટોત્કચ એક મનોહર બજાર બનાવી વિલાસિનીને તેની સંભાળ રાખવાનું કહી

વિદાય થાય છે પછીથી દુર્યોધન પોતાને બનાવટી રત્નો આપી કપટ કરનાર વ્યાપારીની શોધ કરતો આવે છે, અને વિલાસિનીને તેની મદદગાર ધારી વ્યાપારી ક્યાં છુપાયો છે તે જોર જુલમથી મનાવે છે ત્યાં વ્યાપારી વેશમાં ઘટોત્કચ પોતેજ પ્રગટ થઈ વિલાસિનીને બચાવી દુર્યોધન તથા દુઃશાશનથી વાદયુદ્ધ મચાવે છે. પરિણામે દુર્યોધન અત્યંત ક્રોધે તેનો ઘાત કરવા ધસે છે, પરંતુ ઘટોત્કચ છટકી જાય છે; અને દુર્યોધન તથા દુઃશાશન તેની આસુરી માયાજાળમાં બંધાય છે.

ટેબ્લો.

પ્રવેશ પાંચમો—ઉપવન યુવાનીના પૂરમાં તણાતી મોહીની અને સખીઓને ણી વિવાદ પરસ્પર પતિ પસંદગીના વિચાર અને મુગ્ધ કુમારિકાઓના આશભર્યા ઉદ્ગાર.

પ્રવેશ છઠો—લગ્ન મંડપ-કૌરવ અને યાદવોના સમુદાય વચ્ચે લક્ષ્મણ અને વત્સલા રૂપે રહેલા ઘટોત્કચનો હસ્ત મેળાપ. તે જોઈ દુર્યોધનનો આનંદ ઉભરાઈ જાય છે, પરંતુ પળવારમાં સર્વને આશ્ચર્ય પમાડતો વીર ઘટોત્કચ વનિતા વેશ ત્યાગી પ્રગટ થાય છે. તે જોઈ સઘળા તેને પકડવા ધસે છે, પરંતુ ઘટોત્કચ સર્વની આંખોમાં ધુળ નાંખી છટકી જાય છે. (ટેબ્લો.)

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો—અભિમન્યુનો આવાસ—સુભદ્રા અને હિડંબા સાથે અભિમન્યુ તથા ઘટોત્કચનો મેલાપ ઘટોત્કચે યુદ્ધને નિમંત્રણ આપેલું હોવાથી સંગ્રામની તૈયારી અને સર્વના ગયા પછી અભિમન્યુની વત્સલા પાસેથી પ્રેમભરી વિદાયગીરી.

પ્રવેશ બીજો—રણભૂમિ—બળરામને સમજાવવા છતાં ન સમજવાથી અને યુદ્ધની તૈયારી કરવાથી માઠું પરિણામ લાવનાર યુદ્ધ વ્યાપાર વિષયમાં વિચારગ્રસ્ત શ્રીકૃષ્ણ ઉભેલા છે, ત્યાં સૈન્યને આવતું જોઇ અભિમન્યુ અને ઘટોત્કચને બચાવવાનો નિશ્ચય કરી ચાલ્યા જાય છે. પછીથી રાક્ષસો અને કૌરવોનું સૈન્ય આવતાં દુઃશાસન અને અભિમન્યુનું યુદ્ધ, તેમાં દુઃશાસનનો પરાજય. પછીથી દુર્યોધન સાથે યુદ્ધમાં કરતાં અભિમન્યુનું મુર્છિત થવું ત્યાં બંધુની મદદે આવેલા ઘટોત્કચને હાથે દુર્યોધનને મુર્છા, ત્યાર બાદ બળરામ સાથેના હળ યુદ્ધમાં ઘટોત્કચ હારી જવાથી તેને પકડી બળરામ તેનો નાશ કરવા મુ શળ ઉઠાવે છે, રંતુ શ્રી કૃષ્ણ પ્રગટ થઇ બળરામને અટકાવે છે, મુર્છિત થયેલા સર્વ યોધ્ધા જાગૃત થાય છે અને આશ્ચર્ય પામે છે

પ્રવેશ ત્રીજો—શ્રી કૃષ્ણ બળરામને ઉપદેશ આપી શાન્ત કરે છે અને સુભદ્રા અભિમન્યુ તથા ઘટોત્કચ સાથેનું, વૈર ભુલાવી સ્નેહ અપાવે છે. ત્યાં દુર્યોધન આવતાં લક્ષ્મણનાં લગ્ન મોહિની સાથે કરી આપવાનું કહી યુક્તિથી શાન્ત કરી બળરામ તથા કૃષ્ણ વિદાય થાય છે. પાછળથી સમય વિચારી નમી ગયેલો દુર્યોધન તે બન્ને બંધુઓનો નાશ કરવાનો નિશ્ચય કરે છે.

પ્રવેશ ચોથો.—નિરાશ થયેલા લક્ષ્મણને શકુની તેના લગ્નના ખબર આપી આનંદિત બનાવી ચાલ્યો જાય છે. પછીથી મોહીની તથા સખીઓ આવે છે અને મોહિનીને પ્રણયકલહ શીખાવે છે અને સવે સખીઓને જવા પછી લક્ષ્મણ અને મોહિનીની પ્રેમચેષ્ટાઓ

પ્રવેશ પાંચમો—કૌરવો, બળરામ અભિમન્યુ અને ઘટોત્કચ વચ્ચે સંપ સલાહ પરસ્પર ક્ષમાની યાચના શ્રીકૃષ્ણના વરદ હસ્તે વિલાસિની અને ઘટોત્કચ તથા મોહિની અને લક્ષ્મણનો હસ્ત મેળાપ.

સર્વત્ર શાન્તિ અને આનંદ

સમાપ્ત.

નાટકનાં પાત્રો.

પુરૂષ પાત્રો.

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા—આ વિશ્વવિખ્યાત વિભૂતિના પરિચયની જરૂરનથી

બળરામ... ... ...શ્રી કૃષ્ણના વડીલ બંધુ

અભિમન્યુ ... ...વીર અરજુનનો પ્રતાપી પુત્ર

ઘટોત્કચ... ... ... પાંડવ ભીમસેનનો પ્રબળ પરાક્રમી પુત્ર

દુર્યોધન... ... કૌરવ કુલનો અગ્રણી અને હસ્તિના પુરનો સ્વામી

દુઃશાશન... ... ... દુર્યોધનનો કનિષ્ટ બંધુ.

શકુની... ... ...દુર્યોધનનો મામો.

લક્ષમણ... ... ...દુર્યોધનનો અવિચારી પુત્ર

મદ્રસેન... ... ...એક યાદવ સેનાપતિ

ઉપરાંત બ્રાહ્મણ પ્રતિહારી સૈનિકો રાક્ષસો વીગેરે,.

સ્ત્રી પાત્રો.

વત્સલા... ... ...બળરામની પુત્રી અને અભિમન્યુની અર્ધાંગના

વિલાસિની ... ...વત્સલાની પ્રીય સખી અને પછીથી ઘટોત્કચની પત્ની.

મોહિની... ... ...મદ્રસેનની પુત્રી અને પછીથી લક્ષ્મણની પ્રિયતમા

સુભદ્રા... ... ... અભિમન્યુની માતા અને શ્રીકૃષ્ણની ભગ્ની

હિડંબા... ... ...ઘટોત્કચની માતા.

ઉપરાંત દાસીઓ સખીઓ વારાંગનાઓ વીગેરે

સ્થળ—હસ્તિનાપુર, હિંડબાવન અને દ્વારકા.

॥ ॐ ॥

तस्मै परमात्मने नमः

વીર ઘટોત્કચ નાટકનાં ગાયનો

અંક ૧ લો.

મંગળાચરણ.

નમ નમન સરસ્વતીને:
હે જનની! દુઃખહર, શુભકર પ્રગતિને—
મયુર વાહન શુભ વસના
પદ્મ આસન બ્રહ્મ તનયા,
  વાદ્ય વીણા ધારિણી;
કર પુનિત ધરજે તિમિર હરજે વિજય કરજે
  પ્રણત જનને—નમન.

[illegible]—

જય જ્યોતિ જગ ઝળહળે, પ્રસરો જયજયકાર;
અમર હજો અવનિપતિ, કુરૂ કુળ યશ વિસ્તાર.
  રણધીરા પ્રજા પ્રતિપાળ;
  ધરી કંઠે વિજય વરમાળ—રણ.
માર્ગ ભારી ધૈર્ય ધારી જાણે અરિજન કાળ—ધરી.
ન્યાય નીતિમાં પ્રતિતિ જીતી પ્રદેશ વિશાલ-ધરી

સારંગના— ૩

હેરી ! કૈસી ગગરી નીઠર યે કનાઈ.
નીર ભરન મંચ કચસે કચસે જાઇ !—હેરી.
પનઘટવા પે ઠોલી મચાઈ.
ગગરી પટક મોરી ચુનરી ભીજાઈ,
નીકૂટ કે કચસે સમઝાઈ ?— હેરી.
રકઝકમેં મંચને ચુંદરી ગંવાઈ,
પીયા મોહે પુછે કહું બાત કયા બનાઈ,
લોગ કહત હરજાઇ......................હેરી.

સુભદ્રા— ૪

વિશ્વપતિ માયા તારી, ભ્રામક ભાસે છે ભારી;
ધૃતિ જાયે માનવ હારી.—
જીવ જરી ન શાન્તિ પામે, મોહ મમતામાં વિરામે
સારંગપાણીને વિસારી— વિશ્વ.
મૃગજળ છે માયા વારી, માનવ થાકે ગોથાં મારી;
બ્રહ્માંડ સ્વામી ! લે ઉગારી,— વિશ્વ.

શકુની ૫

અક્કલના આખા અંધા કરનારા ઉંધા ધંધા
રમણીને નામે નિરખ્યા પહેલાં પાણી થઈ જાતા.
વિલાસમાં રમે, ન કામ કંઈ ગમે;
સંદાય રાગ રંગના વિચારમાં ભુલી ભમે—અક્કલ.

મનહરણી આવે સ્હામી, લપટાયે થઇને કામી;
ભૂલીને સઘળાં રાજકાજ દુનિયામાં નિન્દાતા—અકલ

વત્સલા અને સખીઓ— ૬

મનહર શોભા સુંદર ઉપવનની અવલોકી અનુરાગે—
આલી ! વસંત મધુર વધાવો, માળ કુસુમની ધારીને
દિવ્ય અમીરસ ભરીયે આવો અંતર વ્હાલ વધારીને—મનહર
મધુરી કોયલ ટહુકે છે, ચંદા ગગને ચમકે છે;
સરવરમાં છલકે વારી, મધુકર ગુંજ કરે ભારી;
આવો, આવો, લઇને લ્હાવો સજની પ્રેમ પરસ્પર
ધારી—મનહર

વત્સલા અને સખીઓ— ૭

લજ્જા ધરનારી, અનંગ રંગ ભારી,
તારી આંખલડીમાં છલકાય.—
નયને પ્રીતિ સુધા ઝલકાય.
ખીલ્યું જોબનીયું ઝોલાં ખાય;—લજ્જા.
આ શી લવારી? તમથી હું હારી હાંસી ન હુંથી સ્હેવાય
પ્રીતમજી આવશે પીડા શમાવશે શાણી શાને શરમાય
ઘેલી શાને અધીરી થાય !—લજ્જા.

વત્સલા— ૮

સ્નેહ ગ્રંથીયે જે ગુંથાયો સ્નેહ સરોવર વસનારો;
પ્રણય પંથ ગામી નવ તજશું એજ નેત્રનો છે તારો—સ્નેહ

નાર નાવને નાવિકા, એ તારે ભવસાગરથી ભામા ઉગારે;
તે પ્રિયતમનું નામ સ્મરંતા તરશું સંસારે—સ્નેહ.
ઈશ અનેરો એથી નહિ મારે નાર સતિનું ભૂષણ એ ભારે
તે પ્રભુનું આ દેહ હૃદયમાં ધ્યાન સદા ધારે
કંથનું ધ્યાન સદા ધારે—સ્નેહ.

મોહીની— ૯

મદન સતાવે, મારૂં મન શરમાય.
મન શરમાય, મારૂં તન કરમાય.—
ભોજન અભાવાને, નીંદ ન આવે;
વિરહ જગાવે મારી જુવાની જણાય.—મદન.
રતિ રસ પાવાને અધિરાઈ આવે.
મને હાય ચોળી મારી કસોકસ થાય.—મદવ.

મોહિની અને લક્ષ્મણ— ૧૦

માનો માનો મદઘેલી રસીલી, ચાલો સુધારસ ચાખીયે.
હૈયું મોહનવર આવું અધીરૂં, ઘેલી અલબેલા ન રાખીયે.—માનો

{ મને જવાદ્યો મારૂં મન ગભરાય છે.
હાય મારૂં કાળજું કપાઈ જાય છે. }

મોહિની ! માનો મરડાઓ ના માનમાં સુંદરી ! પાઓ
સુધારસ પાનમાં.

{ જરા લોકોની શરમ રાખો.
બસ એ શરમ જડ મૂળથી કાપી નાંખો }

આજ હીણાથી છેતુજ હું હારી
બની મ્હારરી આ બાળા બિચ્ચારી—માનો..

અભિમન્યુ— ૧૧

વિધિની કૃતિ અતિ આ છે અપાર !
ક્યારે દરિદ્ર ક્યારે ધનિક, શી રચના !
કરતી કવચિત નૃપતિ પામર જનને.
ભુપ ભારી, રાજ્ય હારી, ભટકે;
વિપદહાર, વિશ્વાધાર, દીન જનના—વિધિ.

વિલાસિની— ૧૨

મનહર મોહનપર વારીરે, બલિહારી.
છબી સુંદર મનમાં ધારીરે બલિહારી—
કામણગારે કામણ કીધું મદને મમભાન હરી લીધું
કરી ઘાયલ બાળ કુમારીરે બલિહારી.—મનહર
મનનો પરમેશ્વર એ મારો, કરૂં ના દીલથી કદીયે ન્યારો
વરૂં વ્હાલમ વ્હાલ વધારીરે, બલિહારી.—મનહર,
પીયુને અધરામૃત પાન ધરી, પરિરંભણ પાક રસાળ કરી
સેવા કરૂં સેજ સમારીરે, બલિહારી.—મનહર.

અંક ૨ જો.

સખીયો— ૧૩

મોંઘી સરજાવી મેં તો કંચુકી ઉમંગમાં;
પ્હેરીને ચાલી સખી ? રમવા હું રંગમાં.
રાતલડી ખીલી ખુબ ચંદા ચમકાવતી.
હસતી હું ચાલી મધુર ઝાંઝર ઝમકાવતી.
મોતી ઝળકે (૨) કંચુકીમાં અમૂલરે બ્હેનડી. મોંઘી
કંચુકી કસબી કસી ધરી સોળ શૃંગાર;
થઇ જાવા તૈયાર હું રતિમંદિરને દ્વાર.
શોભા અંબરની ન્યારી, ચમકતા તારલીયા ભારી
રાજે રવિ શશી બે દેવ, કળા આકાશ તણી ધારી.
પહોંચી પ્રિયતમ પાસ હું નીરખી નયને નાથ
ખેંચી પાલવ પ્રેમથી ભીડી હૃદયા સાથ
રસીકને રીઝાવવા શૃંગાર સઘળા ધારીયેરે
સફળ તો નાર તણો અવતાર પ્રીત વધારીયેરે
શીયળ ધારી સેવા કરીયે દુસ્તર આ સંસાર
પતિથી તરિયે આ સંસાર—

વત્સલા અને સખીઓ— ૧૪

ચાલી ! ધીમે નચાવી આંખ તારી, પ્રીતમ પ્રેમ ધારી,
લોભાવજે લૂટારી;
ને હસિત વદન, મધુર નયન, શયનમાં સમારી—આલી

આગ અંગની છે અનંગની, મદન રંગથી
બુઝાવ જા બિચારી !
પ્રેમવારી, રસ ભારી, ધુતારી, રસલીનાને,
પાઈ પ્રીત ધારી—ને હસિત

અભિ૦ અને વત્સલા— ૧૫
શામળીયા આ સુંદરી સ્વીકારજોરે
વાહ રસીયા, આ કુમુદ તણા શશીરાજ જોરે.
મદ નયને હું લુંટાઈ, વનવેલી હું વીંટાઈ,
પ્રીતમ તમ તરૂરસ રેલાવજોરે- શામળીયા૦
શાણી પ્રીય વાણી વશીકરણી
હું દાસી પ્રીય નાથ ચરણની;
કમળ નયન છબી ચંપક વરણી
સજું સેવના વીર સુભટની
કુસુમ બાણ સમ નયના નૃત્યે હારી હૈયા હારજોરે-શા૦

શ્રીકૃષ્ણ અને અભિમન્યુ— ૧૬
એ મારી આશિષ છે, કરો સુયશ વિસ્તાર;
અવિચળ કીર્તિ પામજો, હજો સુખદ સંસાર.
શરણ શુભ રાચેરે આનંદ ધનનું;
અનંત અઘ કાપી, વરદ કર સ્થાપી,
અક્ષય પદ આપો એ તારણ તનનું—શરણ.
છો પાળક નિજ ભકતના પૂર્ણ બ્રહ્મ અવતાર !

ઉર ધારો એ પ્રાર્થના પ્રણમું વારંવાર
સાગર ભવ ભારી અવિનાશી ! લ્યો ઉગારી—અક્ષય

લક્ષ્મણ અને શકુની— ૧૭

રાજાની રીતિ હું રાખું ન્યારી,
પ્રેમને મોટાઇ આપું ભારી.
ડોલાવું દુનિયાં ડહાપણના કામથી—રાજાની
પ્રેમનો પાયો આ શુરો કુમાર છે
આખા જગતનો તેને આધાર છે—રાજાની
લોકોમાં પ્રેમનો ડંકો વગડાવજો
સ્વર્ગેથી આપ તે જોવાને આવજો—રાજાની

મોહિની— ૧૮

મન મોહન મીલાવો, જોબનીયું એળે જાય
મારી કલી મધુર, ખોલી પૂર, પીયુ વિના કરમાય-મને
નારી નાજુકડી, નાની કમર લચકાવતી,
ખીલી પાંખલડી, ભોગી ભ્રમર લલચાવતી;
આંખલડી આતુર દીસે ચેન નહિં અંતરને આવે
રાતલડી સુની લાગે મુજને વેરણ થઈ અકળાવે
મન્મથમાં વ્યાકુળ વામા થાય (૩)
મનહરને મળવા ઘેલી જાય (૩)
આવો કોઈ આવો રસીયા વિરહી કાયા શીતળ થાય—મને

મોહિની અને સખીઓ— ૧૯

ગાન મધુરાં ગાય રતિનાં રૂપે કામ લજાવે
સ્નેહ સુધારસ સીંચન કરતાં ઘડી ઘડી શરમાવે
મુજને એ મોહન મનભાવે
વાત વાતમાં રીસ કરીને રોષ દોષ દર્શાવે.
પણ મમતાથી પગે પડું તો છાતી શું લપટાવે—મુજને
કરી કમાણી પૈસા લાવે પેટીમાંજ દબાવે
કુંચી કરમાં લ્યો શેઠાણી ! કહી કહી બોલાવે—મુજને
ઘર કુકડો થઇ ઘરમાં બેસી આજ્ઞા નિત્ય ઉઠાવે
ઘરની દેવી કહી સલુણો સેવા સર્વ બજાવે—મુજને.
પ્રેમ પુષ્પનો પ્રેમ ભોગી તે પ્રેમ સુધા પીવરાવે.
પ્રેમેથી પરિરંભણ આપી પ્રેમ ઝુલે ઝુલાવે—મુજને.

મહિલા મંડળ— ૨૦

માંડવ મારે આજ વેવાઇ આવ્યા
સાજન મોતી થાળ ભરીને વધાવ્યા.—માંડવ
રૂડા ફુલના હાર ગુંથાવ્યારે.
મેં તો મોતીડે ચોક પુરાવ્યારે
વર રાજાને તોરણુ લાવ્યા.—માંડવ.
મારા ઉરમાં આનંદ ન માયેરે.
દેખી હસ્ત મેળાપ હરખાયેરે
વર કન્યાના કોડ પુરાયે.

અંક ત્રીજો.

સુભદ્રા— ૨૧

અખિલ વિશ્વના વિભુ કૃપાનિધિ જગત્પતિ.—
અધમને ઉદ્ધારનાર, ત્રિવિધ તાપ ટાળનાર;
દયા ધરી હરિ ! વિહ્ણો સર્વ દુર્મતિ—અખિલ.
સૃષ્ટિ સર્વ સરજનાર, વિલય આપમાં થનાર;
નિધા કરી જરી, કરો સુપંથમાં ગતિ—અખિલ

વત્સલા અભિમન્યુ અને સખીઓ–૨૨

શુરા ભૂમી સમરની શોભાવજોરે;
રિપુ રોળીને વિજય વધારજો.
યશ ભોગી થઇને વ્હેલા આવજો.
કીર્તિ માળા કુસુમની સોહાવજો.
સહાયક શ્રી ગિરિવરધારી, આવું શત્રુ સંહારી.
સંચરજો અસિ કરધારી, વ્હાલા હું તમપર વારી.
ધીરા ધરણી તલને ધ્રુજાવજોરે.—રીપુ.

શ્રીકૃષ્ણ ૨૩

જુઓને હૃદયમાં વિચારી રે ભ્રાતા !—જુઓ
કામ ક્રોધ અરિ મોહ થકી તો.
યોગી જ્ઞાની પણ જાયે હારી. રે ભ્રાતા ?—જુઓ
મમતામાં મુરખ મરી વિધવિધ કરતો કર્મ

કુટીલ જનો નવ જાણુતા દેહ ધર્યાનો મર્મ
જુઠી માયા ભરમાવે ભારી ભ્રાતા ?—જુઓ.

મોહની અને સખીઓ— ૨૪

વ્હેલી અલબેલી લાજ મેલી પ્રીતમ પાસ જા........
રસીયો રીઝાવ જા, રસથી ભીંજાવ જા........વ્હેલી
ઘુંઘટ પટ ખોલી મીઠું મીઠું બોલી મનાવું;
લ્હેરી લટકાળાથી અંતરની જવાળા બુઝાવું.
કામણ કરનારી તું જોજે ન હારતી
મારકણી આંખોમાં લજ્જા ન ધારતી—વ્હેલી.

મોહિની અને લક્ષ્મણ— ૨૫

લાલ લોચનો નીરખી લાલા હારી હું મન મોહન મારા
પ્રેમ ઝુલામાં પ્રાણ ઝુલાવો રેલાવો રતિરસની ધારા—
કામ મંદિરિયામાં આવો રસીયા રસ પીનારા
લઇશું જીવનનો લ્હાવો છોડો છબીલા ચાળા
નયનેથી નેહ જણાવો શાને શરમાવો ઠાલા
કાળજડાંરે કોરે શર આ કામનાં—

